

PEDAGOGICAL BIOGRAPHISTICS IN THE HISTORICAL CONTEXT (CURRENT ISSUES)

Abstract. Through the prism of the historical context, the author examines concepts that have entered the circulation of pedagogical biographies from the political and legislative space of Ukraine in recent years.

Keywords: pedagogical biographistics, decommunization, de-Sovietization, de-Russification.

ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬО- ПРОФЕСІЙНОМУ ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Анотація. Наукова розвідка репрезентує авторське бачення та обґрунтування необхідності вивчення історичних аспектів розвитку наукових галузей, зокрема освіти/педагогіки як основи розуміння сучасних суспільних процесів і явищ та причинно-наслідкових зв'язків. Наголошено на особливостях вивчення історії освіти/науки в сучасних закладах вищої освіти України. Зроблено проєкцію на майбутнє у зазначеній галузі знань (01 освіта/педагогіка).

Ключові слова: історія науки, освіта / педагогіка, суспільні процеси та явища, заклади вищої освіти, освітньо-професійний та науковий процес.

Сучасні суспільно-політичні процеси світового масштабу, які змінили векторність і прояви після початку загарбницьких військових дій у 2014 році та повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну, виявили, що здебільшого населення не лише не вміє критично мислити, про що йшлося в попередніх авторських розвідках, а й не розуміє причин та наслідків певних суспільних явищ і процесів.

Активно здійснюючи освітньо-професійну і наукову діяльність в закладах вищої освіти та проводячи не лише навчальні заняття зі студентами, а й наукове

консультування здобувачів освітньо-наукового та наукового ступенів, спостерігаємо з великим жалем, що історичні аспекти / події / явища, які призвели до сучасного стану в різних галузях науки / освіти / суспільного прояву не знайшли 100-відсоткового усвідомлення [4–6].

Будучи за науковим фахом істориком педагогіки та багато років викладаючи цю дисципліну, констатуємо, що її вивчення надавало основу для формування причинно-наслідкових зв'язків, які проявляються в різних ланках освітянської галузі. Так, наприклад, вивчаючи особливості зародження системи загальної середньої освіти в США (праці Б. Франкліна та Т. Джефферсона), розуміємо походження триступеневої системи загальної середньої освіти (1 ступінь – початкова освіта, 2 ступінь – базова освіта і 3 ступінь – старші класи); опановуючи особливості побудови освітнього процесу в єзуїтських колегіумах, можемо провести аналогії з піонерськими організаціями та шкільним устроєм в СРСР; опрацьовуючи концепцію викладання у вищій школі Й. Гербарта, бачимо особливості побудови освітньо-наукового процесу у ЗВО; праці Р. Бойля – особливості діяльності академії наук; занурюючись в розробки Ф. Дістервега усвідомлюємо походження сучасної мети сфери освіти – виховання всебічно освіченої гармонійної особистості; напрацювання Дж. Беллера – значущість навчання мовам в мовному середовищі; концепції Дж. Локка – виховання еліт, які не є відірваними від суспільства, а перебувають з ними у безпосередньому зв'язку. Можна навести ще чимало прикладів того, що сучасна система освіти нашої країни творилась і твориться в контексті світових надбань.

Якщо говорити про причинно-наслідкові зв'язки розвитку системи освіти/педагогіки як галузі наукового знання, зазначимо важливість вивчення історії освіти/науки/педагогіки на теренах України, а особливо, з нашої точки зору, таких аспектів, як освіта за часів трипільської культури, козацька педагогіка, розвиток братських шкіл і колегіумів та специфіка побудови освітньо-професійного процесу в них, здобутки педагогів та просвітників, на яких ґрунтується сучасна наукова та освітня думка.

В сучасних закладах вищої освіти, а особливо педагогічного спрямування, спостерігаємо катастрофічне скорочення годин на вивчення Історії педагогіки як окремої навчальної дисципліни, а в деяких – спочатку включення цієї дисципліни як окремого модуля дисципліни Педагогіка, а згодом взагалі вилучення її з освітнього процесу. Теми з історії наук, які мають бути засадничими для розуміння сучасного стану науки, або навіть окремі дисципліни, контент яких стосується вивчення історії окремої галузі – скорочуються або зникають з навчальних планів та освітніх програм. А де вони допоки залишаються для вивчення студентами першого курсу бакалаврату – викладаються доволі часто нефахівцями з історії науки/освіти/педагогіки, що стає передумовою для подальшого скорочення годин на вивчення такої дисципліни та її вилучення з освітнього процесу. І це не є позитивом для формування системного та критичного мислення у студентської молоді, розуміння та усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків. Зазначене підтверджується ставленням студентської молоді до суспільних явищ та незнання й нерозуміння чому, як, що і навіщо відбувається.

На наше переконання (і цю думку активно підтримує та пропагує Л.Д. Березівська) [1–3], незнання історичних аспектів, явищ та процесів, що

спричинили сучасний суспільно-політичний стан та освітньо-науковий простір, зокрема і в Україні, стане початком занепаду системи підготовки висококваліфікованих фахівців, основним завданням яких є розбудова сучасного суспільства; перетворенням свідомих мислячих громадян на натовп. Тож вкотре акцентуємо увагу на вивченні історії освіти/науки/педагогіки.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Історія освіти як наука та як навчальна дисципліна в незалежній Україні: суперечливі тенденції. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 20 трав. 2020 р., Київ / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, Ін-т педагогіки НАПН України та ін. Київ ; Біла Церква, 2020. С. 19–21. URL: <https://undip.org.ua/rubric/digest/> (дата звернення: 26.05.2023).
2. Березівська Л. Нова історія освіти України: від національної самоідентифікації до глобальних історичних наративів. *Освіта і сусп-во*. 2022. Черв. – лип. (№ 6/7). С. 7. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731587/> (дата звернення: 26.05.2023).
3. Berezivska L. History of Pedagogy as a Science and Educational Discipline: Ukrainian and European dimensions. *ECER 2021. Network: 17. Histories of Education. Session: 17 SES 14 A, Entering the New Communities of Historians of Education after 1945: Former Eastern (Part II)* : Procs. of the Intern. Symposium (online), Sept. 09, 2021, Geneva / Europ. Educational Research Assoc. Berlin, 2021. URL: <http://surl.li/crvna> (date of appeal: 26.05.2023).
4. Терентьева Н. О. 20-і роки: XX і XXI століття (науково-педагогічна еліта: досвід занепаду). *Nowoczesne podejścia społeczno-gospodarcze rozwój regionów: teoria i praktyka* : monograph / The Acad. of Management and Administration in Opole. Opole, 2020. Pt. 3, chap. 3.10. P. 264–273.
5. Терентьева Н. О. Перспективи якості надання освітніх послуг ЗВО. *Парадигма вищої освіти в умовах війни та глобальних викликів XXI століття* : всеукр. наук.-пед. підвищення кваліфікації, 18 лип. – 28 серп. 2022 р. : матеріали / Одес. держ. ун-т внутр. справ, Центр укр.-європ. наук. співробітництва. Одеса, 2022. С. 452–454.
6. Terentieva N. Trends of Higher Pedagogical Education in the 21st century (review of the author's research results). *Acta et Commentationes. Sciences of Education*. 2019. Nr. 3 (17). P. 26–31. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2127> (date of appeal: 26.05.2023).

UDC 378.016:37(091)](477)

N. O. TERENTIEVA

ORCID ID: 0000-0002-3238-1608

doctor of pedagogical sciences, professor,

1. Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University,

2. V. O. Sukhomlynskyi SSEL of Ukraine,

e-mail: nataterentyeva@gmail.com

STUDYING THE HISTORY OF EDUCATION IN THE MODERN EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROCESS OF TRAINING SPECIALISTS

Abstract. Scientific intelligence represents the author's vision and justification of the need to study the historical aspects of the development of scientific fields, including education/pedagogy as a basis for understanding modern social processes and phenomena and cause-and-effect relationships. Emphasis is placed on the peculiarities of studying the history of science in modern institutions of higher education in Ukraine. A projection was made for the future in the specified field of knowledge (01 education/pedagogy).

Keywords: history of science, education / pedagogy, social processes and phenomena, institutions of higher education, educational-professional and scientific process.

УДК 378.016:37(091)](477)

Т. В. ЯНЧЕНКО

ORCID ID: 0000 0002 2967 0695

доктор педагогічних наук, доцент,
зав. кафедри педагогіки і методики викладання
історії та суспільних дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
м. Чернігів
e-mail: tamyanchenko@gmail.com

СУЧАСНІ ІМПЕРАТИВИ У ВИВЧЕННІ БІОГРАФІЙ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ОСВІТЯН

Анотація. У статті розглянуто можливості вивчення історії педагогіки у процесі підготовки майбутніх освітян. Авторка наголошує на доцільності застосування персоналістичного підходу при вивченні історії педагогіки. Наведені приклади стосуються навчання студентів за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Ключові слова: історія педагогіки, історія освіти, фахова підготовка педагогів, персоналістичний підхід, компетентність.

Надзвичайно складні умови розвитку українського суспільства актуалізують пошук шляхів організації освітнього процесу. Одним із засобів реалізації такого завдання є вивчення, критичне осмислення та використання історико-педагогічного досвіду, що сприяє не тільки засвоєнню нових знань, а й загальному вихованню студентів. На нашу думку, теми з історії педагогіки можна вивчати під час фахової підготовки освітян, викладаючи різні навчальні дисципліни, оскільки більшість освітніх програм передбачає формування таких загальних компетентностей, як розвиток критичного мислення, спроможність аналізувати та синтезувати, вміння працювати з різноманітними джерелами інформації, здатність цінувати українську культуру і мультикультурність у суспільстві тощо. Вивчаючи теми з історії педагогіки, можна сформувати подібні компетентності.

Застосування персоналістичного підходу у процесі вивчення історії педагогіки є традицією і дозволяє краще зрозуміти епоху, людину, яка в ній живе, її цінності, особливості світосприйняття, створює цілісну картину освітнього простору. Як зазначає О. Сухомлинська, «педагогічна думка – завжди персоніфікована – на ній лежить відбиток особистості її носія з його смаками, поглядами, віруваннями та уподобаннями» [3, с. 36].

Водночас у вивченні педагогічних біографій ми маємо застосовувати новаційні підходи, які відповідають запитам сучасного суспільства і забезпечують нове прочитання історико-педагогічних джерел, яке сприяє критичному осмисленню